

Srbija će na kalendaru 2021. godinu prekriti s pomiješanim osjećajima i bez osobitih razloga za zadovoljstvo jer, osim nespornog ekonomskog rasta kojim se hvali političko vodstvo, podjele u društvu sve su očitiije i oštrije, što bi izbore u travnju moglo učiniti neizvjesnijim nego dosad.

S tom neugodnom činjenicom suočio se potkraj godine i srbijanski predsjednik Aleksandar Vučić kad su ga tisuće ljudi, izišli diljem zemlje na ekološke prosvjede protiv rudarenja litija, primorale na povlačenje i promjene dva sporna zakona.

Premda mu Ustav ne daje izvršne već više protokolarne ovlasti, Vučić je godinama sebi izgradio aureolu apsolutne vlasti i, uz obilnu propagandno-medijsku potporu većine medija, autoritarno djeluje i kao premijer u sjeni, namećući suradnicima da ga pitaju za većinu odluka ili ih donosi sam.

Utoliko mu je bilo teže po prvi put javno priznati poraz i djelomice udovoljiti zahtjevima građansko-političkog pokreta Ekološki ustanak, čije vođe ustraju u tome da vlast povuče štetne sporazume s korporacijom Rio Tinto o istraživanju i rudarenju litija na teritoriju cijele Srbije.

Ti su prosvjedi, dovedeni na ivicu ozbiljnijih sukoba, postali politički crescendo godine na izmaku, tim prije jer se od vlasti, pod prijetnjom blokada u cijeloj zemlji, već u siječnju 2022. traži proglašenje moratorija na eksploatiranje litija i ruda čija bi prerada dodatno ugrozila okoliš i prirodu.

Energetska ranjivost

Početak energetske krize s plinom i strujom Srbija je amortizirala sporazumom u Kremlju o nastavku isporuke ruskog plina po cijenama i uvjetima znatno povoljnijim od burzovnih, no ubrzo se pokazala ranjivost domaćeg elektroenergetskog sustava.

Prvi ozbiljniji snijeg, niz kvarova i prekinutih dalekovoda, ali i pogrešno upravljanje resursima i opremom kao posljedica loše kadrovske politike i partitokracije, pridonijeli su kolapsu i ispadanju trećine elektroenergetskog sustava iz pogona, a vladu prisilili na izvanredne mjere i skup uvoz struje.

Struju, čije su cijene među najnižim u Europi, Srbija dominantno proizvodi u termo i hidroelektranama te neznatno u vjetroparkovima. Polovica potrošnje otpada na gospodarstvo pa svaki incident lančano izaziva dodatnu ekonomsku štetu.

S energetsom krizom i ekološkim temama koincidiralo je otvaranje novih poglavlja u pregovorima s EU u Klasteru 4- Zelena agenda i održiva povezanost, koji uz transportnu politiku i transeuropske mreže, uključuje poglavlje 15 o energetici, te 27 o životnoj sredini i klimatskim promjenama.

Riječ je o prvom otvaranju novih poglavlja od prosinca 2019. Dvogodišnja pauza u eurointegracijama posljedica je sporih i nedostatnih reformi, poglavito na polju vladavine prava, slobode medija, te neovisnosti pravosuđa.

Upravo promjene u pravosuđu vezane uz izbor sudaca i tužitelja naći će se na referendumu 16.

siječnja. Za te izmjene Ustava, neophodne za napredovanje k članstvu u EU, Srbija je dobila suglasnost Venecijanske komisije, ali je u domaćoj javnosti osporena izmjena Zakona o referendumu kojom je ukinut izlazni prag od 50 posto.

Ta izmjena je izazvala sumnje u moguće zlouporabe kod važnih pitanja, poput najavljenog referenduma o rudarenju litija, a u perspektivi i o statusu Kosova, čiju neovisnost Beograd ne priznaje. Vučić je pod pritiskom prosvjeda povukao sporni zakon o eksproprijaciji, no kod zakona o referendumu napravljene su samo kozmetičke izmjene.

Ekologija i/ili politika

Srbija je na pragu parlamentarnih i predsjedničkih izbora, te izbora za gradsku upravu u prijestolnici, pa aktualna vlast već vodi svakodnevnu kampanju učvršćivanja pozicije, osvojene na izborima usred pandemije covida-19, u lipnju 2020.

Iako na suprotnoj strani i dalje ima neuvjerljivu i heterogenu oporbu, vlast je krajem godine pokazala da su joj ekološki prosvjedi i masovni izlazak ljudi na ulice postali kamenčić u cipeli. Stoga vođe prosvjeda optužuje za političke motive i želju da naude predsjedniku države, a ne da zaštite i očuvaju okoliš i poljoprivredno zemljište.

Sociolog i istraživač javnog mišljenja Srećko Mihajlović istaknuo je početkom prosinca kako „treba obratiti punu pažnju na potencijal ekoloških prosvjeda jer činjenica da ih podržava dvije petine Beograđana i jedna trećina Srbije, nije nimalo zanemariva“.

Dosad su formirana tri neformalna oporbena bloka i saveza, od liberalnograđanske do konzervativne i patriotske opcije. No neka ispitivanja javnog mišljenja i dalje daju prednost vladajućoj koaliciji na čelu s Vučićevom Srpskom naprednom strankom (SDS), uz potporu od visokih 46 posto.

Ostaje pitanje hoće li i u kojoj mjeri biti uspostavljeni svi preduvjeti za poštene izbore, o čemu se pregovaralo na dva kolosijeka - jedan na razini vlast-oporba, a drugi uz posredovanje europarlamentaraca.

Vlast je pristala na izvjesne ustupke, ali su nezadovoljstvo i sumnje ostale te je malo vjerojatno da se nešto može drastičnije promijeniti, poglavito oko ravnopravnije zastupljenosti u medijima s nacionalnom vidljivošću.

Vlast računa na svoje adute

Vladajuća koalicija, nasuprot rastućem nezadovoljstvu i podjelama koje forsira proskribirajući neistomišljenike i političke protivnike, kao glavni adut ima vođu SNS-a i šefa države Aleksandara Vučića, koji se svakodnevnom pojavljivanjem u medijima nastoji učvrstiti kao alfa i omega većine političkih i društvenih procesa.

Vlast sebi u prilog ističe i osigurane milijune doza cjepiva protiv korone, desetke otvorenih tvornica, porast izravnih stranih ulaganja s 1,99 milijardi eura koncem 2020. na 3,14 milijardi u studenome. Uz to idu mnogi započeti ili dovršeni infrastrukturni projekti te rast bruto domaćeg

proizvoda (BDP) od 7,7 posto godišnje, više od prognoza međunarodnih financijskih institucija.

Očekuje se da će Srbija imati BDP od oko 52,4 milijarde eura, za oko 20 milijardi eura dodatne vrijednosti u usporedbi s 2012., te javni dug koji bi krajem godine mogao biti između 56 i 57 posto BDP-a. U drugoj polovici prosinca nezaposlenost je bila od oko 10 posto, uz povećanje prosječne plaće na skoro 550 eura.

Vlast računa i na učinak populističke mjere novčane pomoći u vrijeme pandemije – lani 100 eura, ove godine dvaput po 30 i jednom 20 eura za punoljetne osobe, te dodatnih 50 eura umirovljenicima. Zasluge za to se pripisuju vodećim dužnosnicima - od Vučića do premijerke Ane Brnabić i ministra financija Siniše Malog.

No, statistika ne ide uvijek pod ruku s cijenama u trgovinama pa je, unatoč tvrdnjama da je međugodišnja inflacija od 6,6 posto u granicama prognozirane, Vlada morala intervenirati ograničenjem cijena ključnih proizvoda – šećera, brašna, ulja, svinjskog mesa i mlijeka. No prosječna plaća nedostatna je za potrošačku košaricu.

Protiv korone i antivaksera

Srbija je početkom godine bila među vodećim zemljama u Europi koje su uspjele osigurati dovoljno cjepiva čak tri proizvođača – kineskog Sinopharma, ruskog Sputnjika i Pfizer BioNtech. U Beogradu je otvoren pogon za proizvodnju Sputnjika u suradnji s s ruskim Gamaleja institutom.

Ambiciozni planovi cijepljenja su usporeni poboljšanjem epidemiološke situacije između dva vala korone, ali i snažnim utjecajem antivaksera koji su unijeli konfuziju među neodlučne.

Srbija je u međuvremenu dobila s EU kompatibilan zeleni korona certifikat, ali kolektivni imunitet još nije postignut, jer je početkom prosinca bilo oko 59 posto cijepljenih ili nešto više od 3,2 milijuna ljudi. Oko 53 posto je potpuno cijepljeno, a treću dozu primilo je nešto više od petine.

Udruga liječnika Ujedinjeni protiv covida sumnja u službene podatke tvrdeći da je procijepljeno tek oko 44 do 45 posto punoljetnih.

U regiji korak naprijed, dva nazad

Na regionalnom planu Srbija je nastavila zagovarati inicijativu preimenovanu iz „mini Shengena“ u Otvoreni Balkan (Open Balkan), koju dosad uzajamnim mjerama i olakšicama podupiru Sjeverna Makedonija i Albanija, a cilj je proširiti je i na ostale zemlje regije koje su zastale u čekaonici proširenja Europske unije.

S druge strane, odnosi Beograda i Prištine, unatoč posredovanju Washingtona i Bruxellesa, nisu odmakli daleko od stalnih napetosti i povremenih incidenata.

Beograd drži snažne veze s Banjalukom, a sintagmom „srpski svijet“, koju je u javni narativ uveo ministar unutarnjih poslova Aleksandar Vulin, izazvane su dodatne sumnje u iskrenost službene politike Beograda.

Srbija na prijelazu godina: Ekološki ustanak i nervozni koraci k novim izborima

Kategorija: SVIJETAžurirano: Ponedjeljak, 27 Prosinac 2021 11:09

Objavljeno: Ponedjeljak, 27 Prosinac 2021 11:09

Ostale su česte iskre u odnosima na relaciji Beograd-Zagreb, bez naznaka da bi bilateralni odnosi uskoro mogli krenuti uzlaznom linijom, dok je dodatno potvrđena „najviša razina odnosa u povijesti“ s Mađarskom.

Istodobno, Srbija naglašava želju da održi dobre odnose s Washingtonom, inzistirajući na tome da bliskost s Pekingom i Moskvom ne ometa njezinu stratešku opredijeljenost za pridruživanje Europskoj uniji. (Piše: Velimir Ilić, Hina)

